

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Ensi- ja turvakotien liiton kirjallinen lausunto

ASIA: HE 149/2025 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi

Ensi- ja turvakotien liitto kiittää valiokuntaa lausuntopyynnöstä. Ensi- ja turvakotien liitto keskittyy tässä lausunnossa erityisesti lakiesitykseen Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja kyseisen lakiesityksen vankilan perheosastoa koskeviin 5–15 §:iin. Olemme aiemmin lausuneet vankilan perheosastoon liittyvään sääntelystä mm. STM:lle 16.6.2025 ja lakivaliokunnalle 27.11.2025 antamissamme lausunnoissa. Näin myös nyt käsillä olevan StV:n esittämän kirjallisen lausuntopyynnön ja asiantuntijapyyntöä osalta.

Lakiesityksen vankilan perheosastoa koskevalla sääntelyllä (lakiesitys Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta 5§-15§) olisi parhaimmillaan voinut turvata sen, että toimintaa laadukkaasti ja tuloksellisesti hoitanut yksityinen palvelun tuottaja (Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry) olisi voinut edelleen toimia palveluntuottajana vankilan perheosastolla.

Tilanne on vuoden vaihteessa muuttunut ratkaisevasti Ensi- turvakotien liiton ja Kanta-Hämeen ensi- ja turvakodin kannalta. Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti sai 30.12.2025 tiedon siitä, että Valtion koulukodit on ottamassa vankilan perheosastopalvelun omaksi toiminnakseen 5.3.2026 alkaen, jolloin palvelua ei siis tulisi kilpailuttamaan. Tämän vuoksi Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti on joutunut irtisanomaan vankilan perheosastolla työskentelevän henkilöstönsä 13.1.2026 alkaen. Näin ollen sääntely, jolla oltaisiin mahdollistettu vankilan perheosaston palvelun tuottaminen edelleen mahdollisesti nykyisen yksityisen palveluntuottajan kautta, ei käytännössä enää mahdollista sitä. Pidämme käsillä olevaa lakiesitystä Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta, ja siinä olevaa sääntelyä vankilan perheosastosta ja yksityisen palveluntuotannon mahdollistamista (5§-15§) siinä sinällään perusteltuna. Käytännössä lakiesityksen 5§-15§ merkitys kuitenkin hävisi.

Vankilan perheosastoa koskeva hallituksen esitys

Ensi- ja turvakotien liitto on kannattanut vankilan perheosastoa koskevaa sääntelyä, joka sisältyy lakiesitykseen Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta. Hallituksen esityksen (5§-15§) tarkoituksena oli mahdollistaa myös jatkossa perheosaston nykyinen palveluntuotantotapa. Tätä kautta se olisi turvannut vaikuttavan ja pitkään kehitettyyn vahvaan erityisosaamiseen perustuvan palvelun saatavuuden ja jatkuvuuden sitä tarvitseville lapsiperheille. Käytännössä tämä ei ole enää mahdollista, sillä Valtion koulukodit on ottanut palvelun toteuttamisen omaksi tehtäväkseen 5.3.2026 alkaen, ja tämän takia nykyinen palveluntuottaja (Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti) on joutunut irtisanomaan henkilöstönsä tammikuussa.

Hallituksen esityksessä 6–15 §:ssä määritetään erittäin tarkasti ja yksityiskohtaisesti yksityistä palveluntuottajaa koskevia vaatimuksia ja velvollisuuksia, palvelun sopimusehtoja, päätöksentekoa, hallinnon yleislakien soveltamista, rikosoikeudellista ja vahingonkorvausvastuuta, ohjausta, omavalvontaa, yhteistyötä ja tietojen luovutusta ja saantia. Jo nykyisessäkin toiminnassa näihin palveluntuottajaa koskeviin velvollisuuksiin on vastattu, ja pidämme hyvänä, että näitä tarpeellisia ja tärkeitä kriteereitä noudatetaan jatkossakin ja ne on kirjattu lakiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön kesäkuussa lausuttavana olleessa hallituksen esityksen luonnoksessa yksityinen palveluntuottaja (ostopalvelu) oli rajattu kokonaan pois, vaikka tälle ei ollut perusteita erityisosaamisen kehittämisen ja ylläpitämisen, palvelun laadun, vaikuttavuuden, turvallisuuden, tietosuojaan tai kustannustehokkuuden näkökulmasta. Lakivaliokunnassa ollut ja nyt lausuttavana oleva hallituksen esitys olisi voinut mahdollistaa perustellusti nykyisen toimintatavan jatkamisen ja tunnistanut nykyisen toiminnan hyödyt. On kuitenkin huomioitava, että esityksen sanamuoto ei sisältänyt säännöstä, joka varmistaisi toiminnan jatkuvuuden, mikä tarkoittaa, että nykyinen toimintamalli olisi voitu lopettaa. (”Valtion lastensuojelulaitos voi tuottaa 5 §:ssä tarkoitetun palvelun itse tai hankkia sen osin tai kokonaan ostopalveluna yksityiseltä palveluntuottajalta sopimukseen perustuen, jos palvelun hankkiminen yksityiseltä palveluntuottajalta on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi.”) Käytännössä tämä tilanne toteutui jo ennen lakiesityksen mahdollista voimaatuloa laiksi.

Hallituksen esityksessä (s.186) arvioitaessa sen suhdetta perustuslakiin todetaankin perustellusti: ”Palvelussa ei arvioida olevan kysymys julkisen vallan käyttöön liittyvistä tehtävistä sillä päätökset tehdään viranomaisessa. Kysymys ei ole myöskään julkisen vallan käytöstä tosiasiallisena hallintotoimintana. Palvelussa ei ole kysymys järjestämislain 12 §:n 2 momentin tarkoittamasta yksilö- ja perhekohtaisesta sosiaalityöstä eikä säännöksen 3 momentissa tarkoitetusta palvelutarpeen arvioinnista, joita hyvinvointialueetkaan eivät saa hankkia yksityisiltä palveluntuottajilta. Vaikka perheosastopalvelua toteutetaan vankilaympäristössä, ei tehtävässä ole kysymys merkittävästä julkisen vallan käytöstä, jota ei lähtökohtaisesti voitaisi antaa kuin viranomaiselle. On myös huomioon otettava, että esimerkiksi lastensuojelun laitospalveluita tuotetaan laajasti yksityisten palveluntuottajien toimesta ja yksityisen toimijan tuottamassa palvelussa on mahdollista käyttää rajoitustoimivaltaa. Palvelutuotantoa ei siitä huolimatta ole katsottu merkittäväksi julkisen vallan käytöksi. Vankilan perheosaston osalta RISE vastaa vankilan turvallisuudesta ja vankien rangaistuksen täytäntöönpanosta ja sen valvonnasta. Perheosastopalvelussa on kysymys lastensuojelupalvelusta, joka ei liity edellä mainittuihin tehtäviin eikä vankilan perheosaston henkilöstölle ole säädetty tähän liittyviä tehtäviä eikä toimivaltuuksia. Vankilan perheosaston omavalvonnasta säädetään erikseen 13 §:ssä.”

Vahva erityisosaaminen ja vaikuttavuus tärkeää jatkossakin vankilan perheosastoilla

Hallituksen esitys ja sen 6 § olisi siis parhaimmillaan mahdollistanut vankilan perheosaston lastensuojelulain mukaisen palvelun hankinnan sitä laadukkaasti, vaikuttavasti ja kustannustehokkaasti tuottaneelta Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry:ltä (Ensi- ja turvakotien liiton jäsenyhdistys). Yleishyödyllinen voittoa tavoittelematon yhdistys on tuottanut perheosastopalvelua osaston perustamisesta asti 15 vuoden ajan.

Ensi- ja turvakotien liitto ry on kehittänyt ja ylläpitänyt vauvoihin liittyvää erityisosaamista jo 80 vuoden ajan. Lisäksi Ensi- ja turvakotien liitolla jäsenyhdistyksineen on useiden vuosikymmenten kokemus perheväkivallan ehkäisyyn ja auttamiseen liittyvästä työstä. Osaamista on kehittynyt jäsenyhdistysten avotyöhön ja laitoksiin (ensikodit ja turvakodit). Kanta-Hämeen ensi- ja turvakoti ry on kehittänyt erityisosaamista vankilan perheosastopalveluksi. Tänä aikana on kehitetty erityisosaamista, joka keskittyy vauvan ja vanhemman

vuorovaikutukseen, raskausajantyydyntelyyn, traumatyöhön ja vauvojen kaltoinkohtelun tunnistamiseen sekä vangin rangaistusajan suunnitelmassa oleviin vanhemmuutta vahvistaviin ja rikoksettomuutta tukeviin tavoitteisiin perheosastojakso aikana.

Rikosseuraamuslaitoksen tilastotiedot osoittavat, että vain 32/230 eli 14 % perheosastolle sijoitetusta vangista on saanut uuden rikostuomion vapautumisensa jälkeen, mikä viittaa toiminnan hyvään vaikuttavuuteen. Naisten rikoksen uusimisosuus on muutoin noussut ja tilastotietojen mukaan se oli 45 % vuonna 2023 (Rikosseuraamuslaitos, 2023). Kanta-Hämeen ensi- ja turvakodilla on myös käytössään vaikuttavuusmittari, joka tuottaa tietoa asiakkaan hyvinvoinnin muutoksista (aikuisen ja lapsen) perheosastokuntoutuksen aikana.

Perheosastotoiminnan vaikuttavuutta on tukenut palveluntuottajalla olevat asiantuntijuus, asiantuntijaverkostot ja erityisosaaminen, jota on kehitetty tiiviissä yhteistyössä Ensi- ja turvakotien liiton sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Tätä erityisosaamista, sen tukea ja kehitystyötä ei ole missään muualla tällä hetkellä olemassa.

Pitkäjänteinen työn kehittäminen yhdessä Ensi- ja turvakotien liiton vaativan vauvatyön asiantuntijoiden, päihde-ensikotien sekä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa on muodostanut vahvan ja ainutlaatuisen asiantuntija- ja kehittäjäverkoston, joka on nyt katoamassa.

Hämeenlinnan vankilan ja Vanajan vankilan kanssa yhteistyö on toiminut aina hyvin ja työtä on kehitetty yhdessä. Työnjako on ollut selkeä ja perustunut työtä määrittäviin lakeihin ja selkeään työ- ja vastuujakoon. Riskinä on, että Valtion lastensuojeluyksiköllä ei ole riittävää osaamista tuottaa perheosastopalvelua eikä resursseja kehittää laadukasta, vauvaerityistä perheosastokuntoutusta osana nuoruusikäisten vaativia sijaishuollon palveluitaan. Uusintarikollisuuden ehkäisy on Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan ydintavoitteita, jota laadukas ja pitkäjänteisesti kehitetty työ perheosastolla tukee hyvin.

Nykyinen ja myös hallituksen esityksessä kuvattu toimintamalli perustui selkeään työnjakoon: Rikosseuraamuslaitos vastaa vangin valvonnasta ja rangaistuksen täytäntöönpanosta, kun taas palveluntuottaja vastaa lapsen hyvinvoinnista ja vanhemmuuden tukemisesta yhteistyössä hyvinvointialueen sosiaalityöntekijän kanssa. Tämä rakenne on ollut toimiva eikä ole edellyttänyt viranomaistoimintaa ja -vastuuta palveluntuottajalta. Yhteistyö Vanajan ja Hämeenlinnan vankiloiden kanssa on ollut sujuvaa ja pitkäjänteistä. Nyt toiminta päättyy 5.3.2026. Myönteistä on, että perheosastolla työskennelleiden asiantuntemusta tultaneen hyödyntämään jatkossa rekrytoimalla heidät Valtion koulukotien palvelukseen perheosastolle. Näin kokemusta ja osaamista siirtyy, mutta sen turvaaminen ja kehittäminen jatkossa jää auki.

Helsingissä 26.2.2026

Oona Ylönen
Pääsihteeri